

ΘΕΑΙ. Ὅρθότατα μὲν οὖν.

С ΞΕ. Τί δ' ; Ὅσα κινήσεως | μετασχόντα καὶ σκοπόν
τινα θέμενα πειρώμενα τούτου τυγχάνειν καθ' ἑκάστην δρο-
μὴν παράφορα αὐτοῦ γίνεται καὶ ἀποτυγχάνει, πότερον
αὐτὰ φήσομεν ὑπὸ συμμετρίας τῆς πρὸς ἄλληλα ἢ τούναν-
τίον ὑπὸ ἀμετρίας αὐτὰ πάσχειν ;

ΘΕΑΙ. Δῆλον ὡς ὑπὸ ἀμετρίας.

ΞΕ. Ἄλλὰ μὴν ψυχὴν γε ἴσμεν ἄκουσαν πᾶσαν πᾶν
ἀγνοῦσαν.

ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε.

Д ΞΕ. Τό γε μὴν ἀγνοεῖν ἐστὶν ἐπ' ἀλήθειαν δροωμένης
ψυχῆς, | παραφόρου συνέσεως γιγνομένης, οὐδὲν ἄλλο πλὴν
παραφροσύνη.

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Ψυχὴν ἄρα ἀνόητον αἰσχροὴν καὶ ἀμετρον θετέον.

ΘΕΑΙ. Ἔοικεν.

ΞΕ. Ἔστι δὴ δύο ταῦτα, ὡς φαίνεται, κακῶν ἐν αὐτῇ
γένη, τὸ μὲν πονηρία καλούμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν, νόσος
αὐτῆς σαφέστατα ὄν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὸ δέ γε ἄγνοιαν μὲν καλοῦσι, κακίαν δὲ αὐτὸ ἐν
ψυχῇ μόνον γιγνόμενον οὐκ ἐθέλουσιν ὁμολογεῖν.

Ε ΘΕΑΙ. Κομιδῇ | συγχωρητέον, ὃ νῦν δὴ λέξαντος ἡμ-
φεγνόησά σου, τὸ δύο εἶναι γένη κακίας ἐν ψυχῇ, καὶ δει-
λίαν μὲν καὶ ἀκολασίαν καὶ ἀδικίαν ξύμπαντα ἡγητέον νό-
σον ἐν ἡμῖν, τὸ δὲ τῆς πολλῆς καὶ παντοδαπῆς ἀγνοίας πά-
θος αἰσχος θετέον.

31. Ἡ παιχιδιάρικη ἔτυμολογία τοῦ Πλάτωνος, παράφορος σύνε-
σις - παραφροσύνη σχεδὸν ἰδύνατο ν' ἀποδοθεῖ στὴ νεοελληνικὴ μετά-
φραση, ἂν θέλουμε νὰ μείνουμε πιστοὶ καὶ στὸ νόημα καὶ στὴ σημε-
ρινὴ γλῶσσα μας. Ἐπροσπάθησα νὰ τὴν ἀποδώσω κουτσὰ στραβὰ μὲ
τὰ «παίρνει φόρα» καὶ «παραφέρεται» καὶ δὲν πετυχαίνει τὴ φρόνη-
ση, ἄρα εἶναι «παραφρόνηση». Πρβλ. καὶ τίς σχετικῆς ἔτυμολογίας
ἀπὸ τὸν «Κρατύλο» (111e) «σωφροσύνη δὲ σωτηρία φρονήσεως... σύνε-
σις».

ΘΕΑΙ. Πάρα πολύ σωστά.

ΞΕ. Για πές μου τώρα και τοῦτο δῶ. Ὅσα ἔχουνε κάποια κίνηση και θέσουνε κάποιο σκοπὸ και προσπαθοῦν νὰ τὸν πετύχουν, μὰ σὲ καθ' ἐξόρμησή τους παραστρατίζουνε και δὲν τότε πετυχαίνουν, ἀπὸ τί θὰ ποῦμε, πῶς τὸ παθαίνουν αὐτό, ἀπὸ συμμετρία μεταξύ τους ἢ ἀπεναντίας ἀπ' ἀσυμμετρία;

ΘΕΑΙ. Μὰ εἶναι φανερό, πῶς ἀπ' ἀσυμμετρία.

ΞΕ. Και γιὰ κάθε ψυχὴ πάλι ξέρουμε, πῶς ἄθελά της μένει στὴν ἀγνοια γιὰ κάθε τι.

ΘΕΑΙ. Βεβαιότατα.

ΞΕ. Ἡ ἀγνοια ὁμῶς δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ μιὰ κατάσταση τῆς ψυχῆς, ποὺ παίρνει φόρα γιὰ νὰ βρεῖ τὴν ἀλήθεια κι ὁμῶς παραφέρεται και δὲν πετυχαίνει τὴ φρόνηση, ἄρα εἶναι μιὰ παραφρόνηση¹.

ΘΕΑΙ. Πολὺ σωστά.

ΞΕ. Ὡστε τὴν ἀμαθη ψυχὴ πρέπει νὰ τὴ δεχτοῦμε γι' ἀσκημη κι ἀσύμμετρη.

ΘΕΑΙ. Ἔτσι φαίνεται.

ΞΕ. Ἡ ψυχὴ λοιπόν, καθὼς εἶναι φανερό, πάσχει δυὸ λογισμὸ κακά. Τὸ ἓνα τὸ λέει ὁλος ὁ κόσμος κακία και εἶναι βεβαιότατα ψυχικὴ ἀρρώστια.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὸ ἄλλο εἶδος τὸ λέν' ἀμαθία, δὲ θέλουν ὁμῶς νὰ παραδεχτοῦν, πῶς αὐτὸ μόνο του μέσα στὴν ψυχὴ εἶν' ἐλάττωμα.

ΘΕΑΙ. Χωρὶς ἄλλο εἶν' ἀνάγκη νὰ τὸ παραδεχτοῦμε, αὐτὸ δά, ποὺ εἶπες πρὶν και γὼ σοῦ τ' ἀμφισβήτησα, πῶς ὑπάρχουνε δηλαδὴ δυὸ λογισμὸ κακίες στὴν ψυχὴ. Ἀπὸ τῆς μιᾶς μεριᾶ θὰ τὰ θεωρήσουμε² ὅλα και τὴ δειλία και τὴν ἀκολασία και τὴν ἀδικία σὰν ἀρρώστια μέσα μας και ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριᾶ τὸ πάθημα τῆς πολλαπλῆς και κάθε λογῆς ἀμαθίας θὰ τὸ ποῦμε ἀσκήμια τῆς ψυχῆς.

σις δ' αὖ οὕτω μὲν δόξειεν ἂν ὡπερ συλλογισμὸς εἶναι· δταν δὲ συνιέναι λέγηται, ταῦτόν παντάπασιν τῷ ἐπίστασθαι συμβάλει λεγόμενον· συμπορεύεσθαι γὰρ λέγει τὴν ψυχὴν τοῖς πράγμασι τὸ συνιέναι, ἀλλὰ μὴν ἢ γε σοφία φορᾶς ἐφάπτεσθαι σημαίνει».

XVI. ΞΕ. Οὐκοῦν ἐν σώματι γε περὶ δύο παθήματα
τούτω δύο τέχνα τινὲ ἐγενέσθην;

ΘΕΑΙ. Τίνε τούτω;

229 ΞΕ. Περὶ μὲν αἰσχος γυμναστική, περὶ δὲ νόσον Ια-
τρική.

ΘΕΑΙ. Φαίνεσθον.

ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ περὶ μὲν ὕβριν καὶ ἀδικίαν καὶ δει-
λίαν ἢ κολαστική πέφυκε τεχνῶν μάλιστα δὴ πασῶν προσή-
κουσα δίκη;

ΘΕΑΙ. Τὸ γοῦν εἰκός, ὡς εἰπεῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπί-
νην δόξαν.

ΞΕ. Τί δέ; Περὶ ξύμπασαν ἄγνοιαν μῶν ἄλλην τινὰ ἢ
διδασκαλικὴν ὀρθότερον εἶποι τις ἄν;

ΘΕΑΙ. Οὐδεμίαν.

ΞΕ. Φέρε δὴ διδασκαλικῆς δὲ ἄρα ἐν μόνον γένος φα-
B τέον εἶναι ἢ πλείω, δύο δὲ τινε αὐτῆς εἶναι μεγίστω,
σκόπει.

ΘΕΑΙ. Σκοπῶ.

ΞΕ. Καί μοι δοκοῦμεν τῆδε ἄν πη τάχιστα εὔρεῖν.

ΘΕΑΙ. Πῆ;

ΞΕ. Τὴν ἄγνοιαν ἰδόντες εἶ πη κατὰ μέσον αὐτῆς τομὴν
ἔχει τινά. Διπλῆ γὰρ αὕτη γιγνομένη δῆλον ὅτι καὶ τὴν
διδασκαλικὴν δύο ἀναγκάζει μόρια ἔχειν, ἐν ἐφ' ἐνὶ γένει
τῶν αὐτῆς ἑκατέρω.

ΘΕΑΙ. Τί οὖν; Καταφανὲς πῆ σοι τὸ νῦν ζητούμενον;

C ΞΕ. Ἀγνοίας δ' οὖν μέγα τί μοι δοκῶ καὶ χαλεπὸν
ἄφωρισμένον ὄρῳ εἶδος, πᾶσι τοῖς ἄλλοις αὐτῆς ἀντίστα-
θμον μέρεσιν.

ΘΕΑΙ. Ποῖον δὴ;

ΞΕ. Τὸ μὴ κατειδότα τι δοκεῖν εἰδέναι· δι' οὗ κινδυ-
νεύει πάντα ὅσα διανοία σφαλλόμεθα γίνεσθαι πᾶσιν.

32. Ὅτι ἡ δοκησιοφιλία εἶναι τὸ χειρότερο εἶδος τῆς ἀμάθειας
εἶναι σταθερὴ γνώμη καὶ τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Πλάτωνος. Τὴ βρι-

ΧVI, ΧVII και ΧVIII. Ἡ ἀπὸ γενιᾶς εὐγενικὴ σοφιστικὴ.
Ἐχτος ὀρισμὸς τοῦ σοφιστῆ.

ΕΕ Λοιπὸν ὅσο γιὰ τὸ σῶμα δὲν ὑπάρχουσε γιὰ τὰ δύο
τοῦτα παθήματα δύο τέχνες σχετικές;

ΘΕΑΙ. Ποιές, καλέ;

ΕΕ. Γιὰ τὴν ἀσκήμια ἢ γυμναστικὴ καὶ γιὰ τὴν
ἀρρώστια ἢ γειατρικὴ.

ΘΕΑΙ. Ἔτσι φαίνεται.

ΕΕ. Λοιπὸν καὶ γιὰ τὴν ὑβριστικὴ συμπεριφορὰ καὶ
τὴν ἀδικία καὶ τὴ δειλία ἢ πιδὸ ταιριαχτὴ ἀπ' ὅλες τίς τέ-
χνες γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ δίκιου δὲν εἶν' ἢ σω-
φρονιστικὴ;

ΘΕΑΙ. Πολὺ σωστά. Αὐτὴ ἔναι τοῦλάχιστο ἡ γνώμη τῶν
ἀνθρώπων.

ΕΕ. Ἀμὲ γιὰ τὴν κάθε λογιῆς ἀμάθεια μπορεῖ νὰ πεῖ
κανεὶς καμιάν ἄλλη τέχνην ἀρμοδιότερην ἀπὸ τὴ δασκα-
λικὴ;

ΘΕΑΙ. Καμιάν ἄλλη.

ΕΕ. Γιὰ κοίτα τώρα. Ἡ δασκαλικὴ ἄραγες θὰ ποῦμε
πὼς ἔχει ἓνα μόνο εἶδος ἢ περισσότερα καὶ μάλιστα δύο
ἀπ' αὐτὰ εἶναι πάρα πολὺ σπουδαία; Γιὰ πρόσεξέ το αὐτό.

ΘΕΑΙ. Τὸ προσέχω.

ΕΕ. Νὰ πὼς μοῦ φαίνεται, πὼς μπορούμε νὰ λύσουμε
τὸ ζήτημα πολὺ γρήγορα.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΕΕ. Νὰ ἐξετάσουμε, ἂν ἡ ἀγνοία χωρίζεται κάπου στὴ
μέση. Γιατὶ ἂν αὐτὴ ἔναι δύο λογισμῶ, εἶναι φανερό, πὼς
κι ἡ δασκαλικὴ ἀναγκαστικὰ θὰ ἔχει δύο μέρη, ἓνα γιὰ
κάθε εἶδος τῆς χωριστά.

ΘΕΑΙ. Γιὰ λέγε! Βλέπεις ἐσὺ πούθενά τὴ λύση σ' αὐτό,
ποῦ τώρα ζητᾶμε;

ΕΕ. Μοῦ φαίνεται, πὼς βλέπω ξεχωρισμένο ἓνα μεγάλο
καὶ βαρῦτατο εἶδος τῆς ἀγνοίας, ποῦ ἰσοζυγιάζει ὅλα τ' ἄλλα
μέρη τῆς.

ΘΕΑΙ. Καὶ ποῖο εἶν' αὐτό;

ΕΕ. Τὸ νὰ νομίζει κανεὶς πὼς ξέρει κάτι ποῦ δὲν τὸ
ξέρει. Ἀπ' αὐτὸ τὸ εἶδος προέρχουντ' ὅλα σχεδὸν τὰ δια-
νοητικὰ σφάλματα ὁλωνῶ μας⁸².

σκουμὲ διατυπωμένη σὲ πολλοὺς διαλόγους. Πρὸβλ. «Ἀπολογία» 21c/d, 23a, 29a, «Μένωννα» 84a/c, «Συμπόσιον» 204a, «Φαῖδρο» 275d κλπ.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ.

ΞΕ. Καὶ δὴ καὶ τούτῳ γε οἶμαι μόνῳ τῆς ἀγνοίας ἀμαθίαν τούνομα προσρηθῆναι.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΞΕ. Τί δὲ δὴ τῷ τῆς διδασκαλικῆς ἄρα μέρει τῷ τούτῳ ἀπαλλάττοντι λεκτέον;

D | ΘΕΑΙ. Οἶμαι μὲν οὖν, ὡς ξένη, τὸ μὲν ἄλλο δημιουργικὰς διδασκαλίας, τούτῳ δὲ ἐνθάδε γε παιδείαν δι' ἡμῶν κεκλήσθαι.

ΞΕ. Καὶ γὰρ σχεδόν, ὡς Θεαίτητε, ἐν πάσιν Ἕλλησιν. Ἀλλὰ γὰρ ἡμῖν ἔτι καὶ τούτῳ σκεπτέον, εἰ ἄτομον ἤδη ἐστὶ πᾶν ἢ τινα ἔχον διαίρεσιν ἀξίαν ἐπωνυμίας.

ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν χρὴ σκοπεῖν.

XVII. ΞΕ. Δοκεῖ τοίνυν μοι καὶ τούτῳ ἔτι πη σχίζεσθαι.

ΘΕΑΙ. Κατὰ τί;

E τις | ΞΕ. Τῆς ἐν τοῖς λόγοις διδασκαλικῆς ἢ μὲν τραχυτέρα ἔοικεν ὁδὸς εἶναι, τὸ δ' ἕτερον αὐτῆς μόριον λειότερον.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον δὴ τούτων ἐκάτερον λέγωμεν;

230 ΞΕ. Τὸ μὲν ἀρχαιοπρεπές τι πάτριον, ὡς πρὸς τοὺς υἱεῖς μάλιστ' ἐχρῶντό τε καὶ ἔτι πολλοὶ χρῶνται τὰ νῦν, διὰν αὐτοῖς ἐξαμαρτάνωσιν τι, τὰ μὲν | χαλεπαίνοντες, τὰ δὲ μαλθακωτέρας παραμυθούμενοι· τὸ δ' οὖν ξύμπαν αὐτὸ ὀρθότατα εἴποι τις ἂν νουθετητικὴν.

ΘΕΑΙ. Ἔστιν οὕτως.

ΞΕ. Τὸ δὲ γε, ὡς εἴξασί τινες αὐτὸν λόγον ἑαυτοῖς δόντες ἠγήσασθαι πᾶσαν ἀκούσιον ἀμαθίαν εἶναι, καὶ μαθεῖν οὐδέν ποτ' ἂν ἐθέλειν τὸν οἰόμενον εἶναι σοφὸν τούτων ὧν οἴοιτο περὶ δεινὸς εἶναι, μετὰ δὲ πολλοῦ πόνου τὸ νουθετικὸν εἶδος τῆς παιδείας σμικρὸν ἀνύτειν.

ΘΕΑΙ. Ὄρθῳς γε νομίζοντες.

BB. Ἡ μέθοδος αὐτῆς τῆς παιδείας μὲ τὴν τιμωρίαν εἶναι κείνη.

ΘΕΑΙ. Ἀλήθεια.

ΞΕ. Καί μάλιστα, μοῦ φαίνεται, πῶς μόνο τοῦτο τὸ εἶδος τῆς ἀγνοίας ὀνομάστηκε ἀμάθεια.

ΘΕΑΙ. Ἐχεις πολὺ δίκιο.

ΞΕ. Καί τί ὄνομα πρέπει νὰ δώσουμε στοῦ μέρος τῆς δασκαλικῆς τέχνης, ποῦ μᾶς ἀπολυτρώνει ἀπὸ τοῦτο τὸ κακό;

ΘΕΑΙ. Νομίζω. ξένε μου, πῶς τ' ἄλλα μέρη τῆς δασκαλικῆς τὰ ὀνομάζουν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευση, ἐτοῦτ' ὅμως ἔμελλε ἐδῶ τοῦλάχιστο τὸ λέμε παιδεία.

ΞΕ. Ἔτσι τ' ὀνομάζουνε, Θεαίτητε, σχεδὸν ὅλοι οἱ Ἕλληνες. εἰν' ὅμως ἀνάγκη νὰ ἐξετάσουμε ἀκόμη καί τοῦτο δῶ. Ἄραγε ἡ παιδεία εἶναι πιά ἐν' ἀδιαίρετο σύνολο ἢ ἔχει κάποια διαίρεση, ποῦ ἀξίζει νὰ τῆς δώσουμε ὀνόματα;

ΘΕΑΙ. Καί βέβαια πρέπει νὰ τὸ ἐξετάσουμε.

XVII. ΞΕ. Μοῦ φαίνεται λοιπόν, πῶς καί τοῦτο μὲ κάποιον τρόπο σκίζεται ἀκόμη στὰ δύο.

ΘΕΑΙ. Μὲ ποιὸν τρόπο;

ΞΕ. Ἡ διδασκαλία ποῦ γίνεται μὲ λόγους, ἔχει δύο δρόμους, ἕναν, ποῦ φαίνεται νὰ ἔναι κάπως ἀνώμαλος, κι ἕναν ἄλλον ἑμαλότερο.

ΘΕΑΙ. Καί ποῖος λέμε, πῶς εἰν' ὁ καθένας ἀπ' αὐτούς;

ΞΕ. Ὁ ἕνας εἰν' ὁ ἀρχαιοπρεπὲς ἐκεῖνος τρόπος, ποῦ χρησιμοποιοῦσαν προπάντων οἱ πατέρες ἀπέναντι στοὺς γιούς των καί τῶρ' ἀκόμη πολλοὶ τὸν χρησιμοποιοῦν, δταν τὰ παιδιὰ κάνουνε κανένα σφάλμα. Κι ἄλλοτε τὰ πιάνουνε μὲ τ' ἄγριο, κι ἄλλοτε τὰ συμβουλεύουνε μὲ τὸ καλό. Ὅλη τούτη τὴν ἐνέργεια πολὺ σωστά θὰ τὴν ὀνόμαζε κανεὶς συμβουλευτικὴν τέχνην.

ΘΕΑΙ. Ἔτσι εἶναι.

ΞΕ. Ὡς πρὸς τὸν ἄλλον τρόπο πάλι φαίνεται, πῶς μερικοὶ ἐξέτασαν καλὰ τὸ ζήτημα κι ἔφτασαν στοῦ συμπέρασμα, πῶς κάθε ἀμάθεια εἰν' ἀθέλητη καί πῶς, δταν κανεὶς ἔχει τὴν ἰδέα πῶς εἶναι σοφός, ποτὲ δὲ θέλει νὰ μάθει τίποτ' ἀπὸ κείνα, ποῦ νομίζει πῶς εἶναι ξεφτέρι, καί γι' αὐτὸ σὲ τέτοιους ὁ συμβουλευτικὸς τρόπος τῆς παιδείας μὲ μεγάλους κόπους μικρὰ μόνο ἀποτελέσματα μπορεῖ νὰ φέρει.

ΘΕΑΙ. Τὸ συμπέρασμά τους εἶναι, θαρρῶ, πολὺ σωστό.

ποῦ ἐκθέτει ὁ Πρωταγόρας στὸν ὁμώνυμο διάλογο (324a - 326e) «ἐνθα δὴ πᾶς παντὶ θυμοῦται καὶ νοθεύει δῆλον ὅτι ὡς ἐξ ἐπιμελείας καὶ μαθήσεως κτητῆς οὔσης» κλπ.

B **ΞΕ.** Τῷ τοι ταύτης τῆς δόξης ἐπὶ | ἐκβολὴν ἄλλῳ τρόπῳ
στελλονται.

ΘΕΑΙ. Τίτι δὴ ;

ΞΕ. Διερωτῶσιν ὧν ἂν οἴηται τις τι πέρι λέγειν λέγων
μηδέν· εἶθ' ἄτε πλανωμένων τὰς δόξας ῥαδίως ἐξετάζουσι,
καὶ συνάγοντες δὴ τοῖς λόγοις εἰς ταῦτόν τιθέασι παρ' ἀλ-
λήλας, τιθέντες δὲ ἐπιδεικνύουσιν αὐτὰς αὐταῖς ἅμα περὶ
τῶν αὐτῶν πρὸς τὰ αὐτὰ κατὰ ταῦτ' ἐναντίας· οἱ δ' ὁρῶν-
τες ἑαυτοῖς μὲν χαλεπαίνουσι, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους ἡμεροῦν-
ται, καὶ τούτῳ δὴ τῷ τρόπῳ τῶν περὶ αὐτοὺς μεγάλων

C καὶ | σκληρῶν δοξῶν ἀπαλλάττονται πασῶν ἀπαλλαγῶν
ἀκούειν τε ἡδίστην καὶ τῷ πάσχοντι βεβαιότατα γιγνομένην.

Νομίζοντες γάρ, ὦ παῖ φίλε, οἱ καθαίροντες αὐτούς, ὥσπερ
οἱ περὶ τὰ σώματα ἰατροὶ νενομίκασι μὴ πρότερον ἂν τῆς
προσφερομένης τροφῆς ἀπολαύειν δύνασθαι σῶμα, πρὶν ἂν
τὰ ἐμποδίζοντα ἐν αὐτῷ τις ἐκβάλῃ, ταῦτόν καὶ περὶ ψυ-
χῆς διανοήθησαν ἐκεῖνοι, μὴ πρότερον αὐτὴν ἔξειν τῶν
D προσφερομένων μαθημάτων ὄνησιν, πρὶν | ἂν ἐλέγχων τις
τὸν ἐλεγχόμενον εἰς αἰσχύνην καταστήσας, τὰς τοῖς μαθή-
μασιν ἐμποδίλους δόξας ἐξελῶν, καθαρὸν ἀποφήνη καὶ ταῦτα
ἡγούμενον, ἅπερ οἶδεν, εἰδέναι μόνα, πλείω δὲ μή.

ΘΕΑΙ. Βελτίστη γοῦν καὶ σωφρονεσιότης τῶν ἔξεων
αὕτη.

ΞΕ. Διὰ ταῦτα δὴ πάντα ἡμῖν, ὦ Θεαίτητε, καὶ τὸν
ἐλεγχον λεκτέον ὡς ἄρα μεγίστη καὶ κυριωτάτη τῶν καθάρ-
σεῶν ἐστὶ, καὶ τὸν ἀνέλεγκτον αὖ νομιστέον, ἂν καὶ τυγχάνῃ
E βασιλεὺς ὁ μέγας ὧν, τὰ μέγιστα | ἀκάθαρτον ὄντα, ἀπαί-
δευτόν τε καὶ αἰσχρὸν γεγονέναι ταῦτα, δὲ καθαρώτατον καὶ
κάλλιστον ἔπρεπε τὸν ὄντως ἐσόμενον εὐδαίμονα εἶναι.

34. Ὁ δεύτερος αὐτὸς τρόπος τῆς παιδείας δὲν εἶναι κανένας ἄλ-
λος, παρὰ ἢ σωκρατικὴ μαιευτικὴ.

ΕΕ. Για να διώξουνε λοιπόν από τὰ μυαλά τῶν ἀνθρώπων αὐτὴ τὴ δοκησιοσοφία, καταπιάνονται μ' ἄλλον τρόπο.

ΘΕΑΙ. Μὲ ποιόν;

ΕΕ. Νά! Βάζουν ἐρωτήματα γιὰ κείνα τὰ ζητήματα, δπου νομίζουνε μερικοὶ πὼς λένε κάτι, ἐνῶ δὲ λένε τίποτα. Κι ἔπειτα εὐκολὰ ἐξελέγχουνε τὶς γνῶμες τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, ἀφοῦ εἶναι σφαλερές. Τὶς γνῶμες αὐτὲς τὶς συνάγουνε σὰ συμπεράσματα τῆς συζήτησης καὶ τὶς βάζουνε τῆ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη, κι ἔπειτα τὶς συγκρίνουνε καὶ δείχνουν ὀλοφάνερα, πὼς ταυτόχρονα γιὰ τὰ ἴδια πράγματα, γιὰ τὶς ἴδιες σχέσεις καὶ ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἀποψηγ ἀντιφάσκουν οἱ ἴδιοι μὲ τὸν ἑαυτὸ τους. Καὶ κείν' οἱ ἄνθρωποι βλέποντας τὰ χάλια τους θυμώνουνε μὲ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ γίνονται ἀρνάκια μπροστὰ στοὺς ἄλλους καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπον ἀπολύτρωσονται ἀπὸ τὶς μεγάλες κι ἐπίμονες πλάνες, πὺ ἔχουνε γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, καὶ ἡ ἀπολύτρωση αὐτὴ καὶ στὸν ἀκροατὴ πρέχει τὴν πιὸ μεγάλην εὐχαρίστηση καὶ σ' ἐκείνον, πὺ πάσχει, τὴν πιὸ σίγουρη θεραπεία. Γιατί, ἀγαπητέ μου νέε, ὅπως οἱ γιατροί, πὺ γιατρεύουνε τὰ σώματα, πιστεύουνε, πὼς τὸ σῶμα δὲν μπορεῖ νὰ ὠφεληθεῖ ἀπὸ τὴ θροφή, πὺ τοῦ δίνουμε, πρὶν νὰ βγάλουμ' ἀπὸ μέσα του κάθε τι πὺ εἶν' ἐμπόδιο, τὸ ἴδιο στοχάστηκαν κι ἐκείνοι, πὺ ἐπιχειροῦν τὸν ψυχικὸ καθαρμό, καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ, πὼς δὲν μπορεῖ δηλαδὴ νὰ ὠφεληθεῖ ἀπὸ τὰ μαθήματα, πὺ τῆς προσφέρουμε, πρὶν νὰ διώξει κανεὶς τὶς σφαλερές γνῶμες πὺ εἶν' ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἀληθινὴ μάθηση, ἐξελέγχοντας ἐκείνον, πὺ θέλει κανεὶς νὰ διδάξει, καὶ κἀνοντάς τονε νὰ ντραπεῖ γιὰ τὶς πλάνες του καὶ καθαρίζοντάς τον ἔτσι, πὺ νὰ πιστεύει στὸ ἐξῆς, πὼς γνωρίζει μόνο ἐκεῖνα, πὺ ἀληθινὰ γνωρίζει καὶ τίποτα περισσότερο.

ΘΕΑΙ. Αὐτὸς εἶναι χωρὶς ἄλλο ὁ πιὸ καλὸς κι ὁ πιὸ στοχαστικὸς τρόπος".

ΕΕ. Για ὄλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, Θεαίτητε, πρέπει νὰ τονίσουμε, πὼς ὁ κριτικὸς ἔλεγχος εἶν' ὁ πιὸ μεγάλος κι ὁ πιὸ σπουδαῖος καθαρμὸς καὶ πρέπει νὰ πιστεύουμε, πὼς ὁποιος δὲ δέχεται νὰ τοῦ γίνεῖ ἔλεγχος, κι ἂν ἀκόμα εἶν' ὁ μεγάλος βασιλιάς τῶν Περσῶν, εἶναι στὸ μεγαλύτερο βᾶθμὸ ἀκάθαρτος κι ἀπαίδευτος καὶ κακόμορφος σ' ἐκεῖνα ἴσα ἴσα, δπου πρέπει νὰ ᾖναι καθαρότατος καὶ πανέμορφος, ὁποιος ἀληθινὰ πρόκειται νὰ εἶν' εὐτυχισμένος.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

XVIII. ΕΕ. Τί δέ; Τοὺς ταύτη χρωμένους τῇ τέχνῃ
231 τίνας φήσομεν; Ἐγὼ μὲν γὰρ φοβοῦμαι | σοφιστὰς φάναι.

ΘΕΑΙ. Τί δὴ;

ΕΕ. Μὴ μείζον αὐτοῖς προσάπιωμεν γέρας.

ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μὴν προσέοικε τοιούτῳ τινὶ τὰ νῦν
εἰρημένα.

ΕΕ. Καὶ γὰρ κυνὶ λύκος, ἀγριώτατον ἡμερωτάτῳ. Τὸν
δὲ ἀσφαλῆ δεῖ πάντων μάλιστα περὶ τὰς ὁμοιότητος ἀεὶ
ποιεῖσθαι τὴν φυλακὴν· ὀλισθηρότατον γὰρ τὸ γένος.

Ὅμως δὲ ἔστισαν· οὐ γὰρ περὶ μικρῶν ὄρων τὴν ἀμφι-
B σβήτησιν οἶμαι γενήσεσθαι τότε ὁπόταν | ἱκανῶς φυλάτ-
τῶσιν.

ΘΕΑΙ. Οὐκ οὖν τό γε εἶκός.

ΕΕ. Ἐστὼ δὴ διακριτικῆς τέχνης καθαρικῆ, καθαρ-
τικῆς δὲ τὸ περὶ ψυχὴν μέρος ἀφωρίσθω, τούτου δὲ διδα-
σκαλικῆ, διδασκαλικῆς δὲ παιδευτικῆ· τῆς δὲ παιδευτικῆς,
ὃ περὶ τὴν μάταιον δοξοσοφίαν γιγνόμενος ἔλεγχος ἐν τῷ
νῦν λόγῳ παραφανέντι μηδὲν ἄλλ' ἡμῖν εἶναι λεγέσθω πλήν
ἢ γένει γενναία σοφιστικῆ.

ΘΕΑΙ. Λεγέσθω μὲν· ἀπορῶ δὲ ἔγωγε ἤδη διὰ τὸ πολλὰ
C πεφάνθαι, τί χρὴ | ποιεῖς ὡς ἀληθῆ λέγοντα καὶ δισχυρι-
ζόμενον εἰπεῖν ὄντως εἶναι τὸν σοφιστὴν.

ΕΕ. Εἰκότως γε σὺ ἀπορῶν. Ἀλλὰ τοι κακείνον ἡγεῖ-
σθαι χρὴ νῦν ἤδη σφόδρα ἀπορεῖν ὅπῃ ποτὲ εἴτι διαδύσε-
ται τὸν λόγον· ὀρθὴ γὰρ ἡ παροιμία, τὸ τὰς ἀπάσας μὴ

35. Αὐτὴ ἡ «γένει γενναία σοφιστικῆ», θυμίζει ἐδῶ, πῶς ἡ ἀρ-
χικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου σοφιστῆς, δὲν εἶχε τὴν κακὴν σημασίαν, ποὺ ἀρ-
γότερα οἱ κατηγορίαι καὶ οἱ συκοφαντικαὶ τῶν συντηρητικῶν, τῶν
κωμωδιογράφων, τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Πλάτωνα προσκόλλησαν στὴ
λέξη αὐτή. Ὁ ἴδιος ὁ Πλάτωνας μεταχειρίζεται κάποτε τὴν λέξη σο-
φιστῆς μὲ τὴν καλὴν τῆς σημασίαν, τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ κατέχει τὴν γνώ-
ση καὶ καθαρίζει τῶν ἄλλων τὶς ψυχὰς ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν. Πρβλ. τὸν
«Κρατύλο» (397a) «καὶ καθαρούμεθα ἐξευρόντες ὅστις τὰ τοιαῦτα δεῖ-
νός καθαίρειν, εἴτε τῶν Ἰσρέων τις εἴτε τῶν σοφιστῶν» καὶ (403e)

ΘΕΑΙ. Ἐχεις ἀπόλυτα δίκιο.

XVIII. ΕΕ. Καὶ πῶς νομίζεις, πῶς πρέπει νὰ ὀνομάσουμε αὐτούς, ποὺ μεταχειρίζονται τούτη τὴν τέχνη; Γιατὶ ἐγὼ διστάζω νὰ τοὺς ὀνομάσω σοφιστές.

ΘΕΑΙ. Μὰ γιατί διστάζεις;

ΕΕ. Μὴ δώσουμε στοὺς σοφιστές μεγαλύτερη τιμὴν ἀπ' ὅ,τι ἀξίζουν.

ΘΕΑΙ. Καὶ ὁμοίως μὲ κάτι τέτιο μοιάζει τὸ πρόσωπο, ποὺ περιγράψαμε παραπάνω.

ΕΕ. Μὰ κι ὁ λύκος μοιάζει μὲ τὸ σκύλο, τὸ ἀγριότατο μὲ τὸ ἡμερότατο. Ὅποιος ὁμοίως δὲ θέλει νὰ κάνει λάθος, πρέπει νὰ φυλάγεται προπάντων ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα. Εἶναι μιὰ τρομερὴ γλίστρα. Ἄς δεχτοῦμε ὁμοίως τὴν ὁμοιότητα γιὰ μιὰ στιγμή. Ἄν φυλάνε καλά ὁ καθένας τὰ σύνορά του, νομίζω πῶς θὰ γεννηθεῖ μεγάλη φιλονικία σχετικὰ μὲ τὸν ὀρισμὸ τους.

ΘΕΑΙ. Ἔτσι κι ἐγὼ νομίζω.

ΕΕ. Ἄς παραδεχτοῦμε λοιπόν, πῶς ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν ξεχωριστικὴν τέχνη εἶν' ἡ καθαριστικὴ κι ἄς ξεχωρίσουμε ἀπὸ τὴν καθαριστικὴν τὸ μέρος, ποὺ καταγίνεται μὲ τὸν καθαρό τῆς ψυχῆς. Ἀπὸ τοῦτο τὸ μέρος ἄς ξεχωρίσουμε τὴν δασκαλικὴν καὶ ἀπὸ τὴν δασκαλικὴν πάλι τὴν ἐκπαιδευτικὴν. Καὶ ἀπὸ τὴν ἐκπαιδευτικὴν τέλος τὸν ἔλεγχο, ποὺ γίνεται στὴν κούφια δοκησιοσοφία καὶ ποὺ μᾶς τὸν ἔδειξε πρὶν λίγο ἡ ἔρευνά μας. Ἄς μὴν τὸν ποῦμε, πῶς εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ ἢ ἀπὸ γενιᾶς εὐγενικὴν σοφιστικὴν¹⁶.

ΘΕΑΙ. Ἔτσι ἄς τὸν ὀνομάσουμε. Ἐγὼ ὁμοίως ἕστερ' ἀπὸ τόσες πολλὰς ἀπόψεις, ποὺ παρουσιάστηκαν, βρίσκομαι σὲ μεγάλην ἀπορία, τί πρέπει νὰ πῶ, πῶς εἶναι πραγματικὰ ὁ σοφιστής, ἂν πρόκειται νὰ πῶ καὶ νὰ ὑποστηρίξω τὴν ἀλήθεια.

ΕΕ. Καὶ πολὺ εὐλόγη βρίσκεσαι σ' ἀπορία. Νὰ ξέρεις ὁμοίως πῶς κι ὁ ἴδιος τώρα πιά βρίσκεται σὲ πολὺ μεγάλην ἀπορία μὲ ποῖον τρόπο νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴν ἔρευνά μας. Γιατὶ, ὅπως σωστὰ λέει ἡ παροιμία: «Μιὰ τοῦ κλέφτη, δυὸ

κοῦτω καλοὺς τινὰς, ὡς ἔοικεν, ἐπίσταται λόγους λέγειν ὁ Ἄδης, καὶ ἔστιν, ὡς γ' ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ὁ θεὸς οὗτος τέλος σοφιστὴς τε καὶ μέγας εὐεργέτης τῶν παρ' αὐτῷ». Τέτιος σοφιστὴς εἶτανε κι ὁ ἴδιος ὁ Σωκράτης.

ῥάδιον εἶναι διαφεύγειν. Νῦν οὖν καὶ μάλιστα ἐπιθε-
τέον αὐτῷ.

ΘΕΑΙ. Καλῶς λέγεις.

ΧΙΧ. ΞΕ. Πρῶτον δὴ σιάντες οἶον ἐξαναπνεύσωμεν,
καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διαλογισώμεθα ἅμα ἀναπαυόμενοι,
D φέρε, | ὅποσα ἡμῖν ὁ σοφιστὴς πέφανται. Δοκῶ μὲν γάρ,
τὸ πρῶτον εὐρέθη νέων καὶ πλουσίων ἐμμοισθος θηρευτιῆς.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὸ δέ γε δεύτερον ἐμπορός τις περὶ τὰ τῆς ψυχῆς
μαθήματα.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΞΕ. Τρίτον δὲ ἄρα οὐ περὶ ταῦτὰ ταῦτα κάπηλος ἀνε-
φάνη ;

ΘΕΑΙ. Ναί, καὶ τέταρτόν γε αὐτοπώλης περὶ τὰ μαθή-
ματα ἡμῖν.

ΞΕ. Ὅρθῶς ἐμνημόνευσας. Πέμπτον δ' ἐγὼ πειράσο-
E μαι μνημονεύειν· τῆς γὰρ ἀγωνιστικῆς | περὶ λόγους ἦν τις
ἀθλητῆς, τὴν ἐριστικὴν τέχνην ἀφωρισμένος.

ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν.

ΞΕ. Τό γε μὴν ἕκτον ἀμφισβητήσιμον μὲν, δμως δ'
ἔθεμεν αὐτῷ συγχωρήσαντες δοξῶν ἐμποδίων μαθήμασι
περὶ ψυχὴν καθαρτὴν αὐτὸν εἶναι.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

232 | ΞΕ. Ἄρ' οὖν ἐννοεῖς, δταν ἐπισιτήμων τις πολλῶν
φαίνεται, μιᾶς δὲ τέχνης ὄνόματι προσαγορεύηται, τὸ
φάντασμα τοῦτο ὡς οὐκ ἔσθ' ὑγιές, ἀλλὰ δῆλον ὡς ὁ πά-
σχων αὐτὸ πρὸς τινὰ τέχνην οὐ δύναται κατιδεῖν ἐκεῖνο
αὐτῆς, εἰς δὲ πάντα τὰ μαθήματα ταῦτα βλέπει, διὸ καὶ πολ-
λοῖς ὄνόμασιν ἀνθ' ἑνὸς τὸν ἔχοντα αὐτὰ προσαγορεύει ;

ΘΕΑΙ. Κινδυνεύει τοῦτο ταύτῃ πη μάλιστα πεφυκέναι.

36. Νομίζω, πὼς ἡ νεοελληνικὴ τούτῃ παροιμία ἀντιστοιχεῖ ἀπό-
λυτα μὲ τὴν ἀρχαία «τὰς ἀπάσας διαφεύγειν οὐ ῥάδιον».

τοῦ κλέφτη, τραῖς καὶ τὴν κακὴν του μέρα»¹⁰. Τώρα λοιπὸν εἶν' ἡ στιγμή νὰ τοῦ ριχτοῦμε γιὰ καλὰ.

ΘΕΑΙ. Καλὰ λές.

ΧΙΧ. Ἀνακεφαλαίωση τῶν ὀρισμῶν τοῦ σοφιστῆ.

Νέα θέση στὸ πρόβλημα.

ΞΕ. Μὰ πρῶτ' ἄς σταθοῦμε λιγάκι νὰ πάrouμ' ἀνάσκα καὶ τὴν ὥρα, ποῦ θὰ ξεκουραζόμαστε, ἄς ξαναστοχαστοῦμε, πόσο λογικῶς μᾶς παρουσιάστηκεν ἕως τώρα ὁ σοφιστής. Μοῦ φαίνεται λοιπὸν πῶς τὴν πρώτη φορά βρήκαμε, πῶς εἶναι μιστρεῖσπραχτορας κυνηγὸς σὲ νέους καὶ πλοῦσιους ἀνθρώπους.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ τὴ δεύτερη φορά ἓνα εἶδος ἔμπορας στὰ μαθήματα τῆς ψυχῆς.

ΘΕΑΙ. Πολὺ σωστά.

ΞΕ. Καὶ τὴν τρίτη φορά δὲ μᾶς παρουσιάστηκε σὰν ἓνας λιανοπουλητής σ' αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ μαθήματα;

ΘΕΑΙ. Ναί! Καὶ τὴν τέταρτη φορά μᾶς φάνηκεν, ἀνθυμᾶμαι καλὰ, σὰν ἓνας ἐπαγγελματοβιοτέχνης στὰ μαθήματα.

ΞΕ. Σωστὰ τὸ θυμήθηκες. Καὶ τί μᾶς φάνηκε τὴν πέμπτη φορά ἐγὼ θὰ προσπαθῆσω νὰ τὸ θυμηθῶ. Εἶτανε, μοῦ φαίνεται, ἀθλητής τῆς λογομαχίας, ἔχοντας γιὰ εἰδικότητα τις ἀντιλογικὲς συζητήσεις.

ΘΕΑΙ. Ναί! Αὐτὸ εἶτανε.

ΞΕ. Καὶ τὴν ἕκτη πάλι φορά παραδεχτήκαμε μὲ κάποιες ἀμφιβολίες καὶ μὲ κάποια συγκατάβαση, πῶς εἶναι καθαριστής τῆς ψυχῆς ἀπὸ σφαλερῆς δοξασίης, ποῦ γίνονται ἔμπόδιο στὴ μάθηση.

ΘΕΑΙ. Πολὺ σωστά.

ΞΕ. Μὰ δὲ στοχάζεται ἀραγες, πῶς ὅταν ἓνας παρουσιάζεται γιὰ ἐπιστήμονας σὲ πολλὰ καὶ διάφορα, ἐμεῖς ὅμως τὸν ὀνομάζουμε μὲ τ' ὄνομα μόνον μιανῆς τέχνης, ἔχουμε μπροστὰ μας κάποιο φαινόμενο, ποῦ δὲν εἶναι κανονικό; Δὲν εἶναι φανερό, πῶς ὅποιος παθαίνει αὐτὸ τὸ πάθημα σχετικῶς μὲ κάποια τέχνη, δὲν μπορεῖ νὰ ἴδῃ καθαρὰ ἐκεῖνο τὸ σημεῖο ὅπου ὄλες αὐτὲς οἱ γνώσεις ἀποβλέπουνε καὶ γι' αὐτὸ δίνει, σ' ἐκεῖνον ποῦ τις κατέχει πολλές ὀνομασίης ἀντὶς μιὰ;

ΘΕΑΙ. Φαίνεται, πῶς κάτι τέτιο γίνεται πραγματικῶς.

B XX. EE. Μὴ τοίνυν ἡμεῖς γε αὐτὸ ἐν τῇ | ζητήσῃ
 δι' ἀργίαν πάσχωμεν, ἀλλ' ἀναλάβωμεν πρῶτόν τι τῶν
 περὶ τὸν σοφιστὴν εἰρημένων. Ἐν γὰρ τί μοι μάλιστα
 κατεφάνη αὐτὸν μηνῦον.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

EE. Ἀντιλογικὸν αὐτὸν ἔφραμεν εἶναι που.

ΘΕΑΙ. Ναί.

EE. Τί δ'; Οὐ καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ τούτου διδάσκα-
 λον γίνεσθαι;

ΘΕΑΙ. Τί μὴν;

C EE. Σκοπῶμεν δὴ, περὶ τίνος ἄρα καὶ φασὶν οἱ τοιοῦ-
 τοι ποιεῖν ἀντιλογικούς. Ἡ δὲ σκέψις ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς ἔστω
 τῆδ' ἐπη. Φέρε, περὶ τῶν θείων, | ὅσ' ἀφανῆ τοῖς πολλοῖς,
 ἄρ' ἱκανοὺς ποιοῦσι τοῦτο δεῖν;

ΘΕΑΙ. Λέγεται οὖν δὴ περὶ αὐτῶν ταῦτα.

EE. Τί δ' ὅσα φανερὰ γῆς τε καὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν περὶ
 τὰ τοιαῦτα;

ΘΕΑΙ. Τί γάρ;

EE. Ἀλλὰ μὴν ἔν γε ταῖς ἰδίαις συνουσίαις, ὅπότεν
 γενέσεώς τε καὶ οὐσίας πέρι κατὰ πάντων λέγεται τι, ξύν-
 ισμεν ὡς αὐτοὶ τε ἀντιπεῖν δεινοὶ τοὺς τε ἄλλους διὰ
 ποιοῦσιν ἅπερ αὐτοὶ δυνατοὺς;

ΘΕΑΙ. Παντάπασι γε.

D EE. | Τί δ' αὖ περὶ νόμων καὶ ξυμπάντων τῶν πο-
 λιτικῶν, ἄρ' οὐχ ὑπισχνοῦνται ποιεῖν ἀμφοιβητικούς;

ΘΕΑΙ. Οὐδεὶς γὰρ ἂν αὐτοῖς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διελέγξτο
 μὴ τοῦτο ὑπισχνουμένοις.

EE. Τά γε μὴν περὶ πασῶν τε καὶ κατὰ μίαν ἐκάστην
 τέχνην, ἃ δεῖ πρὸς ἕκαστον αὐτὸν τὸν δημιουργὸν ἀντι-
 πεῖν, δεδημοσιωμένα που καταβέβληται γεγραμμένα τῷ
 βουλομένῳ μαθεῖν.

37. Στὸ «Γοργία» (456a - c) περιγράφεται ἡ παντοδυναμία τῆς
 ἀντιλογικῆς ρητορικῆς, «ὅτι ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀπάσας τὰς δυνάμεις

XX. Ὁ σοφιστής παντογνώστης.

ΕΕ. Ἄς μὴν πάθουμε λοιπὸν κι ἐμεῖς ἀπὸ ἀνεμελιά τοῦτο τὸ πάθημα στὴν ἔρευνά μας, πάρ' ἄς ξαναπιάσουμε πρῶτα ἐν' ἀπ' ὅσα ἔχουμε πει γιὰ τὸ σοφιστή. Γιατὶ ἕνα πρὸ πάντων γνώρισμα μοῦ φάνηκε, πῶς τότε χαρακτηρίζει περισσότερο' ἀπ' ὅλα.

ΘΕΑΙ. Ποιό;

ΕΕ. Μοῦ φαίνεται, πῶς τὸν εἶπαμ' ἄνθρωπο τῆς ἀντιλογίας.

ΘΕΑΙ. Ναι.

ΕΕ. Κι ἀκόμη δὲν εἶπαμε, πῶς αὐτὸ τὸ μάθημα διδάσκει καὶ στοὺς ἄλλους;

ΘΕΑΙ. Βέβαια.

ΕΕ. Ἄς δοῦμε λοιπὸν οἱ λεγόμενοι σὲ ποιοὶ πράμα βεβαιώνουν, πῶς κάνουνε τοὺς ἄλλους ἱκανοὺς νὰ συζητοῦν. Κι ἄς ἐξετάσουμε τὸ ζήτημ' ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔτσι δά. Γιὰ πές μου, σὲ παρακαλῶ, γιὰ τὰ θεϊκὰ πράματα, ὅσα μένουνε σκοτεινὰ γιὰ τὸν κοσμάκη, δὲν κάνουν ἀραγες τοὺς μαθητὲς των ἱκανοὺς νὰ συζητοῦν;

ΘΕΑΙ. Ἐτσι τουλάχιστο λένε γι' αὐτούς.

ΕΕ. Ἀμὲ γιὰ ὅσα εἶναι φανερά καὶ στὴ γῆ καὶ στὸν οὐρανὸ καὶ γιὰ ὅλα τὰ τέτλια;

ΘΕΑΙ. Καὶ βέβαια.

ΕΕ. Μὰ δταν στίς ἰδιωτικὲς συνομιλίες γίνεται συζήτηση γενικὰ γιὰ τὴ γένεση ἢ γιὰ τὴν οὐσία, δὲν ξέρουμε καλά, πῶς κι αὐτοὶ εἶναι φοβεροὶ στὴν ἀντιλογία καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς κάνουν ἱκανοὺς σ' ὅσα εἶναι κι οἱ ἴδιοι;

ΘΕΑΙ. Βεβαίότατα.

ΕΕ. Μὰ καὶ γιὰ τὰ νομικὰ καὶ γενικὰ γιὰ ὅλα τὰ πολιτικὰ ζητήματα δὲν ὑπόσχονται νὰ κάνουνε τοὺς ὀπαδοὺς των ἱκανοὺς στὴ συζήτηση;

ΘΕΑΙ. Σίγουρα κανέννας σχεδὸν δὲ θὰ τοὺς συναναστρεφόταν, ἂν δὲν ἔδιναν τέτλιαν ὑπόσχεση".

ΕΕ. Μὰ καὶ γιὰ τίς ἄλλες τέχνες ὅλες μαζί καὶ γιὰ τὴν κάθε μιὰ χωριστὰ σὰν τί ἀντιλογίαις πρέπει νὰ λές στὸν κάθε τεχνίτη ἀπάνω στὴν ἴδια τὴν τέχνη του, ὅλες βρίσκονται μοῦ φαίνεται γραμμένες ἀπ' αὐτοὺς καὶ δημοσιευμένες κι ὁποῖος θέλει μπορεῖ νὰ τίς μάθει.

συλλαβοῦσα ὑφ' αὐτῆ ἔχει... οὐ γὰρ ἔστι περὶ οἴου οὐκ ἂν πιθανώτερον εἴποι ὁ ρητορικὸς ἢ ἄλλος ὅτισοῦν τῶν δημιουργῶν ἐν πλήθει.

ΘΕΑΙ. Τὰ Πρωταγόρειά μοι φαίνει περί τε πάλης καὶ
 Ε τῶν | ἄλλων τεχνῶν εἰρηκέναι.

ΞΕ. Καὶ πολλῶν γε, ὦ μακάριε, ἐτέρων. Ἐπεὶ δὴ τὸ
 τῆς ἀντιλογικῆς τέχνης ἄρ' οὐκ ἐν κεφαλαίῳ περὶ πάντων
 πρὸς ἀμφισβήτησιν ἰκανῆς τις δύναμις ἔοικ' εἶναι;

ΘΕΑΙ. Φαίνεται γοῦν σχεδὸν οὐδὲν ὑπολιπεῖν.

ΞΕ. Σὺ δὴ πρὸς θεῶν, ὦ παῖ, δυνατόν ἤγεῖ τοῦτο;
 Τάχα γὰρ ἂν ὑμεῖς μὲν ὀξύτερον οἱ νέοι πρὸς αὐτὸ βλέ-
 ποιτε, ἡμεῖς δὲ ἀμβλύτερον.

233 ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον καὶ πρὸς τί | μάλιστα λέγεις; Οὐ
 γὰρ πάκα κατανοῶ τὸ νῦν ἐρωτώμενον.

ΞΕ. Εἰ πάντα ἐπίστασθαι τινὰ ἀνθρώπων ἐστὶ δυνατόν.

ΘΕΑΙ. Μακάριον μέντ' ἂν ἡμῶν, ὦ ξένη, ἦν τὸ γένος.

ΞΕ. Πῶς οὖν ἂν ποιεῖ τις πρὸς γε τὸν ἐπιστάμενον αὐ-
 τὸς ἀνεπισιτήμων ὧν δύναται ἂν ὑγιᾶς τι λέγων ἀντειπεῖν;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς.

ΞΕ. Τί ποτ' οὖν ἂν εἴη τὸ τῆς σοφιστικῆς δυνάμεως
 θαῦμα;

ΘΕΑΙ. Τοῦ δὴ πέρι;

Β ΞΕ. Καθ' ὃν τινὰ τρόπον ποτε | δυνατοὶ τοῖς νέοις δό-
 ξαν παρασκευάζειν, ὡς εἶσι πάντα πάντων αὐτοὶ σοφώ-
 τατοι. Δῆλον γὰρ ὡς εἰ μήτε ἀντέλεγον ὀρθῶς μήτε ἐκείνοις
 ἐφαίνοντο, φαινόμενοί τε εἰ μηδὲν αὐτῶν μᾶλλον ἐδόκουν διὰ
 τὴν ἀμφισβήτησιν εἶναι φρόνιμοι, τὸ σὸν δὴ τοῦτο, σχολῆ
 ποτ' ἂν αὐτοῖς τις χρήματα διδοὺς ἤθελεν ἂν τούτων αὐ-
 τῶν μαθητῆς γίνεσθαι.

ΘΕΑΙ. Σχολῆ μέντ' ἂν.

ΞΕ. Νῦν δέ γ' ἐθέλουσιν;

38. Ἀπὸ τὸ χωρίο τοῦτο μαθαίνουμε, πῶς ὁ Πρωταγόρας εἶχε
 γράψει ἔργο «Περὶ πάλης». Σὲ ποῖο ἄλλο ἔργο του μίλησε γιὰ τίς
 «ἄλλες τέχνες» εἶναι ἀμφισβητήσιμο. Ὁ Th. Gomperz φρονεῖ, πῶς
 καὶ τὸ ψευδοϊπποκρατικὸ ἔργο «Περὶ τέχνης», ποὺ σώζεται, ἔχει γρα-
 φτεῖ ἀπὸ τὸν Πρωταγόρα. (Griechische Denker. I, 1903², σ. 373 ἐξ.).

39. Ἡ μόνη σωστὴ νεοελληνικὴ ἐπιφώνηση, ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὸ

ΘΕΑΙ. Για τοῦ Πρωταγόρα τὰ ἔργα εἶναι φανερό πῶς μιλάς, σχετικά μὲ τὴν πάλη καὶ μὲ τίς ἄλλες τέχνες¹⁰.

ΞΕ. Καὶ γιὰ πολλὰ ἄλλα, φίλτατε. Γιατί ἡ οὐσία τῆς ἀντιλογικῆς τέχνης δὲ φαίνεται τάχα πῶς εἶναι κάποια δύναμη ἱκανὴ νὰ διαφιλονικεῖ γενικὰ γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα;

ΘΕΑΙ. Εἶναι φανερό, πῶς δὲν τῆς ξεφεύγει σχεδὸν κανένα.

ΞΕ. Καὶ δὲ μού λές, γιὰ ὄνομα τοῦ θεοῦ¹¹, παιδί μου, εἰς τὸ νομίζεις αὐτὸ κατορθωτό; Γιατί μπορεί ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ ζήτημα ἐσεῖς οἱ νέοι νὰ βλέπετε καθαρότερα καὶ μεις πῶς θαμπά.

ΘΕΑΙ. Μὰ ποῖο ζήτημα καὶ τί ἀκριβῶς θέλεις νὰ πεῖς; Γιατί ἀκόμη δὲν κατάλαβα καλά, τί μὲ ρωτᾶς τώρα δά.

ΞΕ. Νά! Σοῦ φαίνεται πῶς μπορεί ἓνας ἄνθρωπος νὰ τὰ ξέρει ὅλα;

ΘΕΑΙ. Ἄμ' τότες, ξένε μου, θὰ ἔταν εὐτυχισμένο τὸ γένος μας.

ΞΕ. Καὶ πῶς θὰ μπορούσε λοιπὸν ἓνας, ποὺ δὲν ξέρει ἓνα πράμα, ἀντιλέγοντας σὲ κείνον ποὺ τὸ ξέρει καλά, νὰ πεῖ τίποτα σωστό;

ΘΕΑΙ. Μὰ δὲ θὰ μπορούσε βέβαια.

ΞΕ. Ἄμ' τότες, τί ἔν' ἐκαίνο, ποὺ δίνει ἄραγες τῇ θαματοουργικῇ αὐτῇ δύναμη στὴ σοφιστικῇ;

ΘΕΑΙ. Ἀπάνω σὲ τί;

ΞΕ. Μὲ ποῖον ἄραγες τρόπο τὰ καταφέρνουν οἱ σοφιστὲς νὰ βάζουνε στὸ μυαλὸ τῶν νέων τὴν ἰδέα, πῶς αὐτοὶ ἔν' οἱ πῶς σοφοὶ ἄπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα; Γιατί ἔναι φανερό, πῶς ἂν, οὔτε σωστὲς ἀντιλογικὲς συζητήσεις ἔκαναν, οὔτε στοὺς νέους φαινότανε, πῶς μιλάνε σωστά, κι ἀκόμη ἂν, ἐχτὸς ἄπ' αὐτό, δὲν περνούσανε περισσότερο γιὰ σοφοὶ μόνο καὶ μόνο, γιατί διαμφισβητοῦν τίς γνώμες τῶν ἄλλων, θὰ γινόταν αὐτὸ δά ποὺ εἶπες, δηλαδή κανένας δὲ θὰ ἔθελε βέβαια νὰ γίνεῖ μαθητὴς τους γιὰ νὰ μάθει καλά τὰ πράματα πληρώνοντάς τους μάλιστα καὶ χρήματα.

ΘΕΑΙ. Ἀσφαλῶς.

ΞΕ. Καὶ ὁμως τώρα θέλουν;

¹⁰ «πρὸς θεῶν» εἶναι, νομίζω, τὸ «γιὰ ὄνομα τοῦ θεοῦ». Μ' αὐτὸ δὲ σημαίνει, πῶς κάνουμε μονοθεϊστὴ ἔκαίνο, ποὺ μεταχειρίζεται τοῦτη τὴ φράση. Θὰ εἶτανε πολὺ ἀπλοεῖκό νὰ τὸ πιστεύει κανεὶς.

ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα.

Ⓒ ΕΕ. Δοκοῦσι γάρ, οἶμαι, | πρὸς ταῦτα ἐπιστημόνως
ἔχειν αὐτοὶ πρὸς ἅπερ ἀντιλέγουσιν.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΕΕ. Δρωσι δέ γε τοῦτο πρὸς ἅπαντα, φαμέν;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΕΕ. Πάντα ἄρα σοφοὶ τοῖς μαθηταῖς φαίνονται.

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

ΕΕ. Οὐκ ὄντες γε ἀδύνατον γὰρ τοῦτό γε ἐφάνη.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐκ ἀδύνατον;

XXI. ΕΕ. Δοξαστικὴν ἄρα τινὰ περὶ πάντων ἐπιστή-
μην ὁ σοφιστὴς ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ἀλήθειαν ἔχων ἀναπέφανται.

Ⓓ | ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν, καὶ κινδυνεύει γε τὸ νῦν
εἰρημένον ὀρθότατα περὶ αὐτῶν εἰρησθῆαι.

ΕΕ. Λάβωμεν τοίνυν σαφέστερόν τι παράδειγμα περὶ
τούτων.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον δῆ;

ΕΕ. Τόδε. Καὶ μοι πειρῶ προσέχων τὸν νοῦν εὖ μάλα
ἀποκρίνασθαι.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΕΕ. Εἴ τις φαίη μὴ λέγειν μηδ' ἀντιλέγειν, ἀλλὰ ποι-
εῖν καὶ δοῦν μιᾷ τέχνῃ ξυνάπαντα ἐπίστασθαι πράγματα.

Ⓔ ΘΕΑΙ. | Πῶς πάντα εἶπες;

ΕΕ. Ἰὴν ἀρχὴν τοῦ θηθέντος σύ γ' ἡμῖν εὐθύς ἀγνοεῖς·
τὰ γὰρ ξύμπαντα, ὡς ἔοικας, οὐ μανθάνεις.

ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν.

ΕΕ. Λέγω τοίνυν σὲ καὶ ἐμὲ τῶν πάντων καὶ πρὸς
ἡμῖν τᾶλλα ζῶα καὶ δένδρα.

ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις;

ΕΕ. Εἴ τις ἐμὲ καὶ σὲ καὶ τᾶλλα φυτὰ πάντα ποιήσειν
φαίη.

ΘΕΑΙ. Κχι πάρα πολὺ μάλιστα.

ΞΕ. "Εἰ αὐτὸ γίνεται, μοῦ φαίνεται, γιατί τοὺς παίρ-
νουνε, πῶς ξέρουνε τάχα κατὰ βάθος οἱ ἴδιοι ὄλα. γιὰ ὅσ'
ἀντιλέγουν.

ΘΕΑΙ. Χωρὶς ἄλλο.

ΞΕ. Κι ἀντιλέγουνε γιὰ ὄλα τὰ ζητήματα, δὲν εἶπαμε;

ΘΕΑΙ. Ναι.

ΞΕ. "Αρα στοὺς μαθητὲς τους φαίνονται σοφοὶ σ' ὄλα
γενικά.

ΘΕΑΙ. Τί ἄλλο;

ΞΕ. "Ενῶ, φυσικά, δὲν εἶναι. Γιατί, καθὼς εἶδαμε, αὐτὸ
εἶν' ἀδύνατο.

ΘΕΑΙ. Καὶ βέβαια εἶν' ἀδύνατο.

XXI. Ἡ σοφιστικὴ ψευτοεπιστήμη, τέχνη μιμητικὴ.

ΞΕ. "Αρα εἶναι ὀλοφάνερο, πῶς ὁ σοφιστὴς κα-
τέχει κάποια φαινομενικὴν ἐπιστήμη
γιὰ ὄλα τὰ πράματα, ὄχι ὁμῶς τὴν ἀλήθεια.

ΘΕΑΙ. Βεβαιότατα καὶ αὐτὸ δά, ποὺ εἶπαμε τώρα, εἶναι
ἴσως ὁ πιὸ σωστὸς χαρακτηρισμὸς γι' αὐτούς.

ΞΕ. "Ας πάρουμε λοιπὸν τώρα ἕνα πιὸ ξεκάθαρο πα-
ράδειγμα σχετικὰ μ' αὐτούς.

ΘΕΑΙ. Ποιό;

ΞΕ. Νά! Τοῦτο "δῶ. Καὶ προσπάθησε, σὲ παρακαλῶ,
βάζοντας ὄλη σου τὴν προσοχὴ νὰ μοῦ ἀπαντήσεις καλά.

ΘΕΑΙ. Σὲ τί;

ΞΕ. "Αν κάποιος βεβαίῳνε ὄχι πῶς ξέρει νὰ λέει καὶ ν'
ἀντιλέει, παρὰ πῶς ξέρει μὲ μιὰ τέχνη νὰ δημιουργεῖ καὶ
νὰ κατασκευάζει ὄλα γενικά τὰ πράματα....

ΘΕΑΙ. Πῶς ἐννοεῖς ὄλα;

ΞΕ. Σοῦ ξεφεύγει πρῶτα πρῶτα ἡ βασικὴ ἐννοια τῆς
φράσης μου. Γιατί, καθὼς φαίνεται, δὲν καταλαβαίνεις κα-
θόλου αὐτὸ τὸ «ὄλα γενικά τὰ πράματα».

ΘΕΑΙ. Πραγματικά! Αὐτὸ δὲν τὸ καταλαβαίνω.

ΞΕ. "Εννοῶ λοιπὸν καὶ σένα καὶ μένα ἀνάμεσα σ' ὄλα
τὰ πράματα κι ἐχτὸς ἀπὸ μᾶς καὶ τ' ἄλλα ζῶα καὶ τὰ
δέντρα.

ΘΕΑΙ. Πῶς τὸ ἐννοεῖς;

ΞΕ. Νά! "Αν κάποιος λογουχάρη βεβαίῳνε, πῶς μπορεῖ
νὰ δημιουργήσει ἑσένα καὶ μένα κι ὄλα τ' ἄλλα τὰ
πλάσματα.